

Starozgodovinske čertice

iz Dobove na štajarsko-krajsko-hrovaški meji.

Planine slovenske, ktere do Vidma našo ponosno Savo v enakomerni kameniti žleb stiskajo, tukaj na obé strani odstopajo ter jezni Savi prostrano horvaško-slavonsko planjavo prepuščajo. Ta krajina med Kerko in Sotlom na eni, in med Savo in Pišeckim gorovjem na drugi strani je v dogodivščini staro-slovenski zlo znamenita. Tukaj je stal nekdanj rimski Nevidun, — tukaj je nek Atila taboril, — tukaj so se dvakrat Slovenci z azijsko-turško derhaljo bili, — tukaj je bilo gnezdo puntarskih za „staro pravdo“ vnetih kmetov in še zdaj kinčijo Kerško, Videm, Stara vas, Brežce, Dobova in mnogo drugih selišč to prijetno okrajno. Al ker moj namen ni čitateljem naših „Novic“ načertati starodavnih dogodb, ktere morajo vsakemu domorodcu znane biti, želim le pozornost naših zgodovinoslovcev na dvoje obrniti.

Pred ko se iz Brežec v dobovško selo pride, stoji na desni strani ceste kapelica svete Matere Božje, lepo od košate lipe osenčena, prijetno hladilo trudnemu potniku. V steni proti cesti je vzdani kamen (v sredi kterega se znajde križ) s sledečim napisom:

16.

Z E H M

P E T R : B A N

A N O . D O Ń I

M . M : K S :

11.

A S T E R

B I A S S C H

V A R I C H

C A : P . E F :

Raztolmačenje tega napisa prepušam našim učenim domorodcem.

Neka srečna misel me pelje tudi na pokopališče dobovaško; tu zapazim na sredi stolpa dvé kamniti podobi (kipa), eno zraven druge, prav preprosto narejene; na okroglem obrazu se vidijo ušesa, oči, nos in usta, roki ste na obeh podobah na trebuh položene, nogi sežete pa le do kolena kakor dva štora. Kmalu ju za malika staroslovenska spoznam in se ju ne morem dosti nagledati *). Čudni občutki navdajajo serce, ako vnuk toliko in toliko preddedov, kateri so se tem podobam pred mnogo sto leti uklanjali, pred njima stoji!

Gotovo bi vsakemu muzeumu, ki nabira domače starine, dragocen kinč bili, — tukaj ju pa dež spera in vrabci za njih herbtom gnjezdijo v živi dokaz, da se pri nas zgodovinske starinosti vse premalo spoštujejo!

Ker je bila ravno nedelja, sem ljudí prašal, kaj nek mislijo, da ta dva kipa na stolpu pomenita, in za odgovor sem dobil, da sta Adam in Eva, roditelja človeštva! Nisem jim zameril. Al vi omikani Slovenci nujte! Veliko je še sem ter tje med nami važnih starinost, — al žalibog, da one spijo kakor spi narod naš. Žavčanin.

Ozír v stare čase.

Pričetek Mengša na Krajskem.

Slovenci so se terdovratno malikovavstva deržali. Keršansko vero so čertili, misleči da je le zanka, v ktere jih sovražniki ujeti mislijo. Počasi je vendar tudi Slovencem resnica te vere dopadla. Malikovavni Slovenci so se sicer zoperstavliali, ali premalo jih je bilo. Boj so večkrat ponovili s pokristijanenimi svojimi brati, pa vselej so omagali, akoravno so se junaško bili.

Serdit zbere Draho celo armado malikovavcev, da bi stare bogove zopet v čast pripravili, ali pa smert storili. Valjhuna, kneza kristijanskih Slovencev prežene — in še enkrat se vije prosto bandero Radegasta na savskih bregovih. Ali pregnan Valjhun kmalo pride nazaj, toda ne sam, temuč z veliko armado Bavarov. Hud boj se vname; Draho se umakne, boj zopet začne, ali smert ga na borišu zasači. Tudi Avrel, Samo in drugi malikovavski knezi so

padli. Le malo jih je ubegnilo. Med majhno trumo rešenih je bil tudi mali vojvoda Mengo. Od tega tukaj:

Vedil je Mengo, da zoperstava več ne pomaga, toraj se je s svojimi sinovi in prijatli ponoči v beg podal. Dva dni gredó in dvé noči. Tretji dan pridejo v gojzd; ustrelijo nektere živali, da imajo kaj jesti. Eden pa zleze na visoko drevo pogledat, kje da so in ako jih sovražnik preganja. Tu zagleda ne deleč sterm, pa ne zlo velik hrib. Bil je z jelkami obrašen. Černe skale so ga krog in krog obdajale. Tudi verh hriba so se grozne skale vzdigovale.

Na ta hrib gré Mengo s tovarši, da bi si tu novo in varno selo zidali. Ali zlo se začudi, ko tukaj dva keršanska pušavnika najde. Razkačen ju pustí popasti in zvezati. Pri zidani terdnjave sta mogla strašne muke prestati. Nar težje dela so bile njima naložene. Ko je bil grad narejen, sta bila celó v temno ječo veržena. Iz terdnjave je pa Mengo keršanske popotnike napadal, ropal in moril. Okoli hriba so se pa njegovi tovarši naselili, da bi vsako nevarnost zapazili in jo hitro odvernili.

Ujetih dvéh pušavnikov pa vendar Mengo ni umoriti dal. Ta dva moža sta terpljenje tako voljno prenašala, da je zadnjič celó hlapec, ki jima je jed v ječo nosil, ginjen sam h kristijanski veri pristopil. Pripomogel jim je k begu, in, ker se je gospoda bal, ju sam spremil. Strašno se Mengo, ko to sliši, serdi in še bolj ko pred po keršanskih popotnikih streže.

Pripetí se enkrat, da se je na lovu deleč od svojih tovaršev zgubil, kar se dva divja merjasca va-nj zaženeta. Pervega Mengo s sulico prebode, al drugi ga s konja verže in mu globoke rane vseka. Ko se iz medlevice prebudi, vidi, da leži na slami v černi skalnati luknji in strah in čudenje ga prevzameta, ko zraven sebe ugleda svojega nekdanjega hlapca in tista dva pušavnika, ktera je v hudi ječi zaperta deržal. Nju eden mu reče: „Ne boj se, Mengo, nič žalega se ti ne bo zgodilo, naša vera veli ljubezen. Tudi ne čudi se ne! Ko smo iz tvojega gradú ušli, smo v tem zakotu zavetje našli. Ako je ravno tvoje selo na hribu, pod kterim je luknja, v kateri smo zdaj, smo bili vendar tebe ovarovani, ker podnevi ni nihče stopnje na dan storil, le ponoči smo si živeža iskali. Tudi več popotnikov, katerih še nisi ti popolnoma ubil, smo našli, jih sem prinesli in nektere srečno ozdravili. Mertve smo pa pokopali. Tudi tebe je tvoj prejšni hlapec najdel; pritirali smo te v ta zakotek in te ozdravljali.“

Silno se Mengo zavzame, da sta pušavnika, namesto da bi se bila maševala, tako miloserčna do njega bila. „Vidim, zavpije, vaji vera je prava“. Ko se je ozdravil, se je dal kerstiti z vsimi svojimi tovarši.

V pokoro krivice, ki jo je tolikanj kristijanom naklanjal, je zidal pod hribom hišo, v kateri je popotnike ljubeznjivo sprejemal in jim vse potrebno daroval. Pozneje je ta hiša grad postala, ki še zdaj stoji. Prijatlom Mengota se je pa še veliko družih kristijanov pridružilo, tako, da je bila vas čedalje večja. In še le dan današnji je imenovana Mengoš po vojvodu Mengo.

Národní običaji.

„Novice“ so že večkrat kaj povedale, kako si naši ljudjé, kadar se pri kakošnem delu snidejo, marsiktere zgodbe pripovedujejo ali pesme pojejo. Naj mi dovolijo, da tudi jez nekaj povém.

Blizo B— v vasi Č— živi mož že čez 80 let star, kateri je godec, šivar in popravljavec plugov ob enem. Ljudjé ga radi na sedmine pa tudi na svatbe vabijo, ker je dobrovoljen pa pošten človek, da ga vsi radi imajo. Kadar merliče k pogrebu iz hiše nesó, jim tako govori: „Veste kaj, ljubi moji ljudjé, žene in možje! zdaj doli poklekimo in Boga molimo za to dušo, ktere truplo bo neseno v černo zemljo, da je nikdar več nazaj ne bo; prosim vas prav lepo, če se vam je kaj zamerilo to teló, ono bi vas rado prosilo za zamero, ali je že prepozno; sej vidite, da ima ušesa, pa ničesa ne sliši, — ima oči, vas tudi ne vidi, — ima roke,

*) Odgovornost za resnico tega mnjenja prepušamo gosp. dopisniku samemu. Vred.